

TIDSKRIFTER OCH DAGSPRESS

Den förestående 'sjukhusexplosionen'

Denna förolyckade rubrik återfinnes över en artikel "av Anders Tengström" i novembernumret av *Sveriges landstings tidskrift*. Vi skall akta oss för att kasta sten från vårt eget glashus. Nyligen har vi lyckats stoppa en rubrik, som hade med två omkastade bokstäver i "översikt" att göra.

Det gäller en mycket läsvärd artikel av arkitekt *Anders Tengbom*, en överarbetning av ett föredrag vid internationella sjukhuskongressen i Stockholm nu i höst.

En sjukhusexplosion förestår. Under de närmaste 15 åren borde vi i Sverige bygga sjukhus för över 7 miljarder kronor, d. v. s. lika mycket som hela den nuvarande byggnadsvolymen. Det är uppenbart att här krävs en enorm arbetsinsats, som måste börja med en intelligent och allomfattande planering. Det fordras också forskning, vi måste veta mer om det vi arbetar med, alla vi som deltar i det lagarbete som sjukhusplaneringen utgör.

Sjukvårdsmyndigheterna i stockholmsregionen, som har stora sjukvårdsproblem att lösa, kommer de närmaste 10 åren att använda flera miljoner om året till sjukhusforskning utan att avvakta en mera nationell insats på området. För att kunna åstadkomma resultat måste man nämligen ha tillgång till en fungerande sjukhusorganisation, inom vilken man kan experimentera och utföra prov av olika slag. Man utför detta arbete med hjälp av en liten grupp anställda som leder arbetet och till sin hjälp har man fristående konsulter och som studieobjekt och forskningslaboratorium

använder man sina egna sjukvårdsinrättningar.

Utvecklingen mot framtiden skisseras på ett sätt som låter oss igenkänna de intressen, som dikteras av huvudmännen och medicinalmyndigheten, men där den enskilda människan drunknar i massavverkningen.

För det första blir sjukhusen större. För några år sedan hävdades, att sjukhus inte borde vara större än 600—700 sängar, men det ser inte ut som om utvecklingen skulle följa denna maximigräns, bl. a. på grund av att vi nu alltid räknar med att våra sjukhus också ska innehålla psykiatriska vårdavdelningar.

Samtidigt ser det ut, som om de små sjukhusen skulle försvinna. För att rationellt kunna utnyttja ett akutsjukhus' serviceavdelningar förefaller det oss som om den undre gränsen för ett modernt sjukhus skulle vara ca 300 platser exklusive mentalvårdsplatser.

För snart 10 år sedan uttalade den dåvarande högste ansvarige för den offentliga sjukvården, statsrådet Rune Johansson, att utbyggnaden av kroppssjukhusen då stod inför sin avslutning.

Även om man tar hänsyn till de investeringsbehov som alltjämt föreligger inom rehabilitering, långtids- och mentalsjukvård, ter sig arkitekt Tengboms prognos orealistisk och rubriken som ett ironiskt varningstecken. Vid landstingsförbundets årsmöte nyligen blev huvudmännens planering

och kapitalkrav grundligt dissekerade av professor Bror Rexed och finansminister Sträng. Denne yttrade bl. a. enligt pressreferaten:

Stockholms-Tidningen:

— Vårdplatsantalet har under samma tid ökat från 99.000 till 125.000. Utbyggnadsplaner föreligger fram till 1970 som, om de förverkligas, skulle ge oss sammanlagt 150.000 platser. Det klarar vi emellertid inte. Industriutbyggnad och bostadsproduktion måste nämligen ha en viss prioritet.

Svenska Dagbladet:

Finansministern påpekade att utbyggnadsplanerna för sjukvården innebär att man på sex år skulle bygga lika mycket som under de senaste fjorton åren.

Man menade att detta avancerade program inte var möjligt att realisera bl. a. med hänsyn till bytesbalansens utveckling. Industriutbyggnad och bostäder måste komma först.

— Utbyggnadsplanerna bör också ses med hänsyn till den brist på arbetskraft som f. n. råder inom det svenska sjukvårdsväsendet. På mentalsjukvårdens område uppgår vakanserna 1965 och antalet icke legitimerade läkare som i dagens bristläge tjänstgör sammanlagt till nära 30 proc. Bättre är läget på kroppssjukhusen men även där har vi nära 400 tjänster som uppehålls av icke legitimerade läkare och 230 tjänster vakanta utan vikarie. På sjuksköterskesidan är läget bättre men bristen upptaxeras ändå till i runt tal 1.000 sjuksystrar.

Dagens Nyheter:

Kvalitetskraven höjs omåttligt,

men volymstegringen följer inte med. "Bygg rymligt och billigare", sade finansministern.

— Jag är en resande minister och har många gånger sett hur arkitekterna fått härja fritt med offentliga byggnader. De far fram som upptäcktsresande — som hrr Livingstone och Nordenskiöld, sade hr Sträng. De 107 ledamöterna tyckte inte skämtet var roligt.

Finansministern utvecklade en tämligen pessimistisk syn på landets ekonomiska framtid. En ökning av nationalprodukten med fyra procent årligen i fortsättning är en djärv målsättning, menade han. Och även om vi arbetar efter den hypotesen, blir det snäva ramar för den offentliga sektorn. Industrin måste investera för att klara konkurrensen på världsmarknaden och bostäder måste byggas, menade hr Sträng.

— Landstingen vill öka antalet vårdplatser till 150.000 år 1970 mot 125.000 i dag. Det skulle kosta 800 miljoner om fem år. Detta är inte möjligt, även om sjukvården bör få prioritet inom den offentliga sektorn, sade finansministern.

Svenska Dagbladet framhåller om "Sträng och sjukvården" att finansministern vid flera tillfällen berört frågan om sjukvårdsinvesteringarna i kritiska ordalag och varslat om att en dämpning måste ske.

Men knappast någon gång har han yttrat sig så oförblommerat som hos Landstingsförbundet häromdagen, där han verkligen inte lät någon sväva i tvivelsmål om sina avsikter. Det kommer inte att investeras i sjukvården i den omfattning som planerats. Ökningen av vårdplatsantalet från 99.000 till 125.000 under de fjorton åren från 1950 till 1964 kommer alltså inte att efterföljas av ytterligare en ökning om 25.000 platser fram till 1970 — i varje fall inte om hr Sträng får råda. Och det ligger onekligen nära till hands att konstatera att med all sannolikhet samma synpunkter skulle komma att dominera, om det under de närmaste åren blev skifte på finansministerposten — och regeringsombyte.

De synpunkter på investeringsutrymmet som hr Sträng anförde är nämligen mycket svåra att motsäga och lika svårt är det att göra några vägande invändningar mot hans resonemang om arbetskraften.

Men det är nödvändigt att se realistiskt på saken och ha klart för sig att åtskilliga projekt kan komma att förskjutas framåt i tiden. Samtidigt får då ingående övervägas vilka projekt som inom en förhållandevis trång investeringsram skall ges prioritet. Det är väl då givet att det är nödvändigt att sjukvårdens huvudmän inriktar sig på att främst ersätta nedslitna eller hårt slitna anläggningar. Inriktning på långtidsvården, som befinner sig i ett så kritiskt läge att närmare beskrivning är onödig, bör också vara given. Och av stor vikt är naturligtvis att främja sådana vårdformer som inte kräver kostsamma investeringar, t. ex. hemvården. Att dessutom nya ansträngningar måste göras för att få fram arbetskraft som är kvalificerad men står utanför sjukvården säger sig självt.

GOTLANDS GARNET

av 100% ren ull
för stickning och vävning

Begär prover och offerter

Gotlands Ylle AB

Visby - Tel. 139 60

Begär vår rekvisitionslista för enklare beställning av individuella recept- och kvittoblanketter. Ni får snabb leverans och förstklassigt arbete. Ring gärna in Er order. Frk Gustafsson, som noterar Era önskemål, träffas på tel. 0300/116 00.

fotoprint

TRYCKERIAKTIEBOLAGET FOTOPRINT
Kungsbacka Telefon 0300/110 00 -1 -2
Blankettavd. 116 00.

Leverantör av trycksaker till bl. a. landsting, sjukhus och privatpraktiserande läkare.

Blåsväder kring traditioner, fördomar och personalbrist

Ett konferensreferat i *Fackföreningsrörelsen* har till skillnad från de flesta fått en attraktiv och tankeväckande upptakt:

— Välsignade arbetskraftsbrist. Hoppas den står sig i hundra år till!

Det önskemålet uttalades på den informationskonferens som Arbetsmarknadens kvinnonämnd nyligen anordnade i Örebro och sucken fälldes av fil. lic. Annika Baude. Hon inledde överläggningarna med att tala över ämnet "Könsrollerna, i går — i dag — i morgon".

Annika Baude började med att göra en sociologisk analys av begreppet könsroll. Könsrollen är en social roll, en samhällsroll, framhöll hon. Den har inget att göra med vår biologiska eller sexuella roll. Att en kvinna föder barn, det är hennes biologiska roll, och att hon ammar dem får väl också räknas dit. Men att kvinnan ock-

så uppfostrar barnen, plockar upp deras saker, passar upp sin man och tiger i församlingen — det hör till hennes könsroll. Samhället har inrättat sig efter detta. Lagstiftning och arbetsmarknad utgår från att kvinnan skall ta hand om barn, hem och man. Skattelagarna t. ex. gynnar kvinnor som stannar hemma, detsamma gör socialförsäkringarna och ATP.

Sociologerna borde nog skärpa sin terminologi, innan det blir för sent. Är mannen icke den biologiska rollen att föda barn en könsroll om någon? Detta sagt endast i förbigående.

Arbetsmarknaden rekryterar i allt väsentligt fortfarande efter kön. Man utgår ifrån att alla män är familjeförsörjare och att alla kvinnor är försörjda. Kvinnorna blir därigenom betraktade som arbetskraft på marginalen. När kvin-

nor anställs inom områden där tidigare endast män arbetat uppfattas detta som att kvinnorna *tränger* in på männens områden.

Det har onekligen skett en förändring under senare år och det var i det sammanhanget som Annika Baude hoppades att arbetskraftsbristen skulle bestå i åtminstone hundra år till, därför att det är arbetskraftsbristen som driver på förändringarna och underlättar emancipationen för både män och kvinnor.

Sunt Förnuft konstaterar att behovet av vårdpersonal kommer att stiga till det dubbla, eller till 200.000 år 1980.

Av dessa utgörs f. n. ca 80 % av kvinnor, vilka representerar 6 % av den totala kvinnliga arbetskraften. Med samma proportioner mellan kvinnlig och manlig arbetskraft skulle 11 % av den

ELITSTENOGRAFENS SKRIV- & BOKFÖRINGSBYRÅ AB

**RENSKRIVNING AV VETENSKAPLIGA
UPPSATSER, TABELLER, osv.**

ADRESSKRIVNING, DUPLICERING
ELEKTROSTENCILERING
FOTOKOPIERING
UTSKRIFT EFTER REX RECORDER OCH
BANDSPELARE

Tel. Skrivbyrån 21 67 01

Tel. Bokföringsbyrån 21 70 19

totala kvinnliga arbetskraften 1980 sysselsättas inom sjukvården.

Det är visserligen inte säkert att siffran 80 % står sig, men könsrollsfordelningen är svår att påverka och när detta hittills lyckats har det nästan alltid varit kvinnorna som kommit in på förut exklusivt manliga områden. Mot bakgrund av den stagnerade arbetskraftstillgången är därför denna mycket starka såväl absoluta som relativa ökning av personalbehovet ägnad att inge bekymmer. Och detta i all synnerhet som det är fråga om ett netto-behov.

Det säger sig självt att man inte kommer att lyckas tillfredsställa sådana rekryteringsbehov.

Därefter återges en rad av de många recepten mot säkra och osäkra orsaker till bristen, varefter tidskriften avslutar:

Någon balans mellan utbud och efterfrågan på sjukvård kommer därför aldrig att uppnås, såvida man inte också kan hitta på ett ur humanitära och sociala synpunkter antagbart sätt att begränsa efterfrågan.

Vi måste tyvärr anpassa våra ambitioner till den hårda verkligheten och vid planeringen av sjukvården mera taga hänsyn till vad våra resurser förslår till än vad vi önskar att de skulle ha räckt till. När den trånga sektorn är personalen bör därför tillgången därav bli avgörande för om, var och hur man skall bygga sjukhus. Att som nu ofta förekommer bygga sjukhusen först och hoppas att personalfrågan sedan alltid kommer att kunna lösas på något sätt är en form av strutsolitik, som leder till ett oekonomiskt användande av resurserna och en förlängning av krissituationen.

SOCIALMEDICINSK TIDSKRIFT

Redaktion, expedition: Villagatan 5, Stockholm Ö.
Tel. 23 00 50 (växel). Postgiro 11 79.

Annonssavdelning: Red. Nils Byttner, Strandliden 60,
Vällingby. Tel. 38 52 99, 38 77 58

Redaktör och ansvarig utgivare:
Med. lic. Erik Husmark.

Redaktionssekreterare:
Vakant

Prenumerationspris: helår kr. 30:—, halvår
kr. 16:—. Studentprenumeration: helår kr.
16:—. Lösnummer kr. 3:50.

Tidskriften utkommer med 10 nummer per
år (1 per mån. utom juli och aug.).

Återgivande helt eller delvis av originalartiklar ur SMT utan angivande av källan förbjudes.

ANNONSPRISER:

Omslagets andra och fjärde sida Kr. 500:—
Helsida „ 450:—

Halvsida Kr. 250:—
Kvartsida „ 150:—
mm-pris kr. 1:25 pr enkel
spalt

Spalthöjd 210 mm
Spaltbredd 70 mm
Sidans bredd 150 mm
(2spalter)